

T.C.

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ

**MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ VE DIŞ KONTROL
KAVRAMI: FIRAT PLASTİK KAÇUK SANAYİ
VE TİCARET A.Ş. İŞLETMESİNDE DIŞ DENETİM
UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Abdulnebi DEDE

221421059

Danışman: **Dr. Öğr. Üyesi Funda KARA**

İstanbul, 2022

YEMİN METNİ

Dönem projesi olarak sunduğum “Muhasebe Bilgi Sistemi ve Dış Kontrol kavramı: Fırat Plastik Kauçuk Sanayi ve Ticaret A.Ş. işletmesinde Dış Denetim uygulaması” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere uygun bir şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Öğrencinin Adı Soyadı ve İmzası

Abdulnebi DEDE

ÖZET

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ VE DIŞ KONTROL KAVRAMI:

FIRAT PLASTİK KAÜÇUK SANAYİ VE TİCARET A.Ş. İŞLETMESİNDE DIŞ DENETİM UYGULAMASI

Abdulnebi DEDE

Yüksek Lisans Dönem Projesi, Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Funda KARA

Aralık 2022

İşletme iç ve dış faaliyetlerinden elde edilen verilerin toplanması, kaydedilmesi, sınıflanması, özetlenmesi, yorumlanması ve analizine kadar geçen süreçteki işlemleri bilgi teknolojisi aracılığı ile yerine getirilmektedir. Muhasebe bilgi sistemindeki muhasebe raporlarını kullanan yöneticiler, işleme faaliyetlerle ilgili spesifik bilgiler toplamaktadırlar.

Toplanan bu bilgilerin yönetimin işletme hakkında gelecekteki ve bugünkü kararlarını etkilediğinden işletme açısından hayatı öneme sahiptir. Bu verilerin doğru olması işletmenin doğru kararlar almasını sağlayacağından verilerin doğruluğunu sağlayan Denetim faktörünün mali işlemlerin doğruluğunu desteklemesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Proje çalışmamda işletmenin işlemlerinin nasıl veriye dönüştürüldüğüne değinildi ve bu verilerin gerçeği yansıtır yansıtmadığının kontrol edilebilmesi için Finansal (Mali) Tablo Denetim olgusunun üzerinde ağırlıklı durulmuştur. Bu bağlamda Denetim Türleri, Denetim Teknikleri, Denetimin Niteliği kavramsal çerçevede anlatılmıştır. Kavramsal çerçevede anlatılan Finansal Denetimime uygulama oluşturması uygulama oluşturması amacıyla bir örnek proje çalışmasının ekine konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Bilgi Sistemi, Finansal Tablo Denetimi, Bağımsız Dış Denetçi

ABSTRACT

AN APPLICATION WITHIN THE EXPLANATION OF ACCOUNT INFORMATION SYSTEM AND EXTERNAL AUDIT AT FIRAT PLASTİK KAÜÇÜK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Abdulnebi DEDE

**Master's Term Project, Department of Economic and Finance:
Dr. Faculty Member Funda Kara
December 2022**

Operations like; Collecting, recording, classifying, summarizing, commenting, of the datas that gained from the external and internal operations and due to analysing progress operations are executed by information Technologies by the Company. Authorized crews detect the reports at the Account Information System and get specific datas.

Datas that has gained, will effect the existing and future decisions of the company. That's why they have vital importance. The correctness of theese datas can ensure the success of the decisions. Because of that, the Audit factor must support and match with the correctness of financial operations.

In my Project I tried to mention; how does the Company Convert the operations in to the datas and the importance of the financial tables in order to control and realize the datas. In this context Sorts Of Audit, Audit Techniques, Qualification Of Audit terms has described conceptually. In order to be an application for my conceptual describion of Financial Audit, an demonstrative study has added to my Project.

Key Words: Account Information System, Audit of Financil Table, Independent External Audit

ÖNSÖZ

Günümüz işletmeleri için bilginin önemi giderek artmaktadır, bilgi ise birçok yönden hızlı dönüşümler yaşamaktadır. Teknolojinin yarattığı inanılmaz olanaklar; dünya ticaretinin çok sayıda ve çok farklı noktadan birbirleriyle bağlantısı ile oluşan ağ hızla tüm dünyayı kapsamıştır. Bu da mal ve fon hareketlerinin yoğunlaşmasını ve karmaşılaşmasına neden olmuş ve bilgi sisteminden elde edilen verilerin doğruluklarının denetlenmesini gerekli kılmıştır.

Sisteme işlenen verilerin finansal tablolara doğru yansıtılıp yansıtılmadığını araştırma gereksinimi finansal tablo kullanıcıları tarafından artmış, bu gereksinimin de tarafsız konumda olan bir dış denetim gerekliliğini ve önemini belirlemiştir. Burada anlaşılabacağı gibi, bilgi kullanıcılarının tümünün de en önemli güvencesi, kullandıkları ve güvendikleri finansal tabloların denetlenmiş olmasıdır. Eğer bu finansal tablolar güvenilir bir Dış Denetim Firması tarafından denetlenmişse ancak o zaman kullanılabilir durumda olurlar.

Proje çalışmam esnasında yardımlarını benden esirgemeyen, yol gösteren proje danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Funda Kara 'ya ilgisinden ötürü teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR LİSTESİ	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
GİRİŞ	

1. BÖLÜM

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11
1.1. Veri Kavramı	11
1.2. Bilgi Kavramı	12
1.2.1. Bilginin Veri Kavramı İle Olan İlişkisi	12
1.2.2. Bilginin Temel Özellikleri	13
1.3. Sistem Kavramı	14
1.3.1. İşletmelerde Bilgi Sistemi.....	14
1.3.2. Bilgi Sisteminin Unsurları	14
1.3.3. Bilgi Sistemini Oluşturan Alt Sistemler	17
1.3.3.1. Yönetim Bilgi Sistemi.....	18
1.3.3.2. Karar Destek Sistemleri	19
1.3.3.3. Uzman Sistemler.....	19
1.3.3.4. Üst Yönetim Destek Sistemleri	20
1.3.3.5. Muhasebe Bilgi Sistemi	21
1.4. Muhasebe Bilgi Sisteminin Denetimi	24

2. BÖLÜM

DENETİM (KONTROL) SİSTEMİ

1. DENETİM KAVRAMIN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ.....	26
1.1. Denetim Türleri	26
1.1.1. Amaçlarına Göre Denetim	27
1.1.1.1. Finansal Tablo Denetimi (Mali Tablo Denetimi)	27
1.1.1.2. Uygunluk Denetimi	27
1.1.1.3. Faaliyet Denetimi.....	27
1.1.2. Denetimin Niteliğine (Kapsamına) Göre Denetim Türleri	28
1.1.2.1. Sürekli Denetim (Yılsonu Denetim).....	28
1.1.2.2. Sınırlı Denetim (Ara Dönem Denetim)	28
1.1.2.3. Özel Denetim.....	29
1.1.3. Denetçinin Statüsüne Göre Denetim Türleri (Denetçi Türleri)	29
1.1.3.1. İç Denetim.....	29
1.1.3.2. Kamu Denetimi	29
1.1.3.3. Dış Denetim	30
1.2. DENETİM TEKNİKLERİ (YORDAMLARI).....	30
1.2.1. Fiziki İnceleme.....	31
1.2.2. Gözlem	31
1.2.3. Soruşturma	32

1.2.4. Doğrulama.....	32
1.2.5. Belgeleri İnceleme	32
1.2.6. Yeniden Hesaplama	32
1.2.7. Analitik İnceleme	33
1.3. GENEL KABUL GÖRMÜŞ DENETİM STANDARTLARI.....	34
1.3.1. Genel Standartlar	34
1.3.1.1. Mesleki Eğitim ve Uzmanlaşma Standardı	34
1.3.1.2. Bağımsızlık Doğruluk ve Mesleki Ahlak Standartı	34
1.3.1.3. Mesleki Dikkat ve Özen Standardı	35
1.3.2. Çalışma Alanı Standartları.....	35
1.3.2.1. Planlama ve Yardımcıların Gözlenmesi Standardı	35
1.3.2.2. İç Kontrolün İncelenmesi Standardı.....	35
1.3.2.3. Kanıt Toplama Standardı	35
1.3.3. Raporlama Standardı	36
1.3.3.1. GKGMİ Uygunluk Standardı.....	36
1.3.3.2. GKGMİ Tutarlılık Standardı.....	36
1.3.3.3. Açıklama Standardı.....	36
1.3.3.4. Görüş Bildirme Standardı	37
1.4. BAĞIMSIZ DENETİMİN FAYDALARI.....	38
1.4.1. Denetlenen Şirkete Yararları (Faydaları)	38
1.4.2. Denetlenen İşletmenin İlişkili olduğu Çevreye Yararı.....	38
1.4.3. Denetlenen İşletmenin Devlete Yararı	38

3. BÖLÜM

DENETİM SÜRECİ VE RAPORLAMA AŞAMASININ FIRAT PLASTİKTE UGLULANMASI

1. Literatür Taraması	39
2. YMM Raporunun Fırat Plastik Firmasında Uygulanması.....	40
SONUÇ	
KAYNAKÇA.....	41

KISALTMALAR LİSTESİ

Proje içerisinde kullanılan kısaltmalar ve açıklamaları aşağıda liste halinde belirtilmiştir.

A.Ş.	: Anonim Şirket
AICPA	: Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü
Ed.	: Editör
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GKGDS	: Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları
GKGMİ	: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
KDS	: Karar Destek Sistemi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
MBS	: Muhasebe Bilgi Sistemi
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğ
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPK	: Sermaye Piyasası Kurumu
TDK	: Türk Dil Kurumu
Vb.	: Ve Benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri
YBS	: Yönetim Bilgi Sistemi
YMM	: Yeminli Mali Müşavir

TABLÖLAR LİSTESİ

Proje içerisinde kullanılan tablolar aşağıda liste halinde belirtilmiştir.

- Tablo 1.1.** Amaçlarına Göre Denetim Türlerinin Karşılaştırılması
Tablo 1.2. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

ŞEKİLLER LİSTESİ

Proje içerisinde kullanılan şekiller aşağıda liste halinde belirtilmiştir.

- Şekil 1.1.** Bilgi Süreci
Şekil 1.2. Bilgi Sisteminin Unsurları
Şekil 1.3. Uzman Sistem Bileşenleri
Şekil 1.4. Bilgi Sisteminin Unsurları

EKLER LİSTESİ

Projenin uygulaması olan bir işletmede Dış Denetimin uygulanması,
Projenin ekinde sunulmuştur.

- Ek-1** Fırat Plastik Kauçuk Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 2022
Tam Tastık Raporu

GİRİŞ

Proje üç bölümden oluşmaktadır. Projenin çalışma konusunu “Muhasebe Bilgi Sistemi ve Dış Kontrol kavramı: Fırat Plastik Kauçuk Sanayi ve Ticaret A.Ş. işletmesinde Dış Denetim uygulaması” şeklindedir. Bu bağlamda günümüz işletmeleri açısından dış kontrol sisteminin, muhasebe bilgi sistemi üzerindeki etkilerinin ne derece önemli olduğu ve muhasebe bilgilerinin, bilgi kullanıcıları açısından yarattığı değerler de açıklanmaya çalışılmıştır. Denetimin işletme ve işletme çevreleri açısından önemine de değinilmiştir.

Projenin Birinci Bölümünde; Muhasebe Bilgi Sisteminin temel kavramlar açıklanarak, çalışmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulması amaçlanmıştır. Projenin bu bölümünün konusu; bilgi, veri, sistem kavramlarının tanımlanması ile başlanmış, bilginin taşınması gereken özellikler, bilgi sistemleri, bilgi sistemlerinin alt sistemleri ve muhasebe bilgi sistemi hakkında bilgiler verilerek, sistemin gerekliliği ve sistemden elde edilen verilerin güvenilirliğinin denetlenmesinin önemi üzerinde durulmuştur.

Projenin ikinci Bölümünde; Denetimin konusu üzerinde yoğunlaşarak Dış Denetim kavramı detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Projenin üçüncü Bölümünde ise; Dış Denetim sürecinin nasıl işlediğini anlattık ve Dış Kontrolün sonun da oluşturulan YMM Raporu ’un yazılım ilkeleri üzerinde durulmuştur.

I. BÖLÜM

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ VE DIŞ KONTROL

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İşletmelerde, iyi bir yönetimin gerçekleştirilebilmesi için bilgi unsurunun yarattığı değer önemli olarak görülmektedir. Çünkü bilgi olmadan işletmelerin ileriye yönelik planlan oluşturulması, uygulanması ve kontrol edilmesi olanağı bulunmamaktadır. İşletmelerin bu kadar mühim bir araçtan faydalanabilmesi bilginin güvenilir, zamanlı ve ihtiyaca uygun olarak üretilmesi ve karar alınmasında kullanılmasına bağlıdır. Bir bilgi sistemi olan muhasebe; defter tutmayı, muhasebe organizasyonunu, tahminlerin oluşturulup geliştirilmesini, vergi çalışmalarını, bilgisayar uygulamalarını, finansal analizleri ve denetim çalışmalarını kapsayarak yorum yapmada ve karar almada işletmelere önemli ölçüde destek vermektedir. Bir sistemin girdi unsurunu oluşturan veri kavramı ile çıktı unsurunu oluşturan bilgi kavramını açıklamaya çalışalım.

1.1. Veri Kavramı

Veri kavramı , farklı düşünce yapılarının farklı görüş ve yorumların ve bu bağlamda oluşmuş olan her türlü bağlamın gösterilmesi olarak tanımlanabilir. Bu gösterimlerin farklı gösteriş açıları olabilir. Grafik çizimler olabileceği gibi alfabetik karakterde olabilir. Bunların tamamının amacı hiç el değmemiş olmasıdır. Ham hali ve doğal hali bozulmamış olması veriyi oluşturmaktadır. Bir anlam taşımaya dönüşmesi ise onların zaman ve araştırmalar neticesinde bilgiye dönüşmesiyle olmaktadır. (Öztürk, 2007: 17 – Erdoğan, 1998:107)

1.2. Bilgi Kavramı

İnsanın akıl olarak erişebileceği doğru ve olguların bütün olarak toplanmasına bilgi denir. (Güngör Tanç, 2005: 5 – Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlük 1998, 294).

Buna göre bilgi, ortaya konulmuş olan araştırmaların neticesinde güvenilirliği de bu araştırmaları yapan bilim insanları tarafından onaylanması olarak tanımlayabiliriz. Bilgi, bireysel ve kurumsal kararların temelini oluşturmaktadır (Güngör Tanç, 2005: 5- Ögüt, 2003: 10-18).

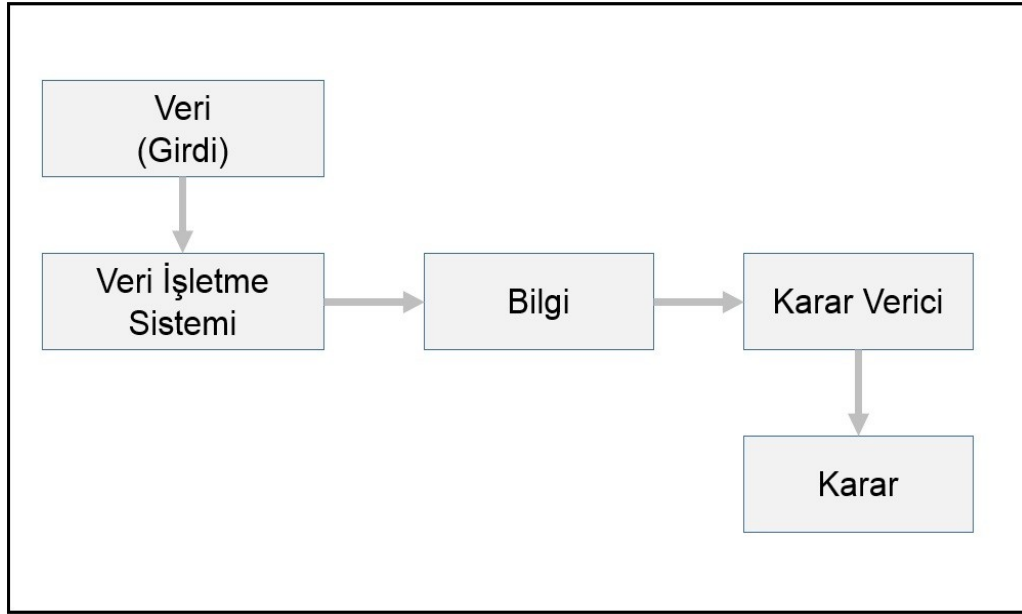
Kesin olarak ifade edilebilen veya kayıtalına alınabilen işletmeler için bir anlam ifade eden unsur bilgi olarak nitelendirilmektedir (Güngör Tanç, 2005: 5- Özgener, 2002: 484).

1.2.1. Bilginin Veri Kavramı İle Olan İlişkisi

Veri çoğu zaman bilginin yerine kullanılır. Burada doğru olarak bilinen ancak yanlış olan şudur ; verinin olması bilgi olabileceği anlamına gelmez. Sayısal olmayan değerler karar almada yararlı şekle dönüştürülür. Belirli amaç ve hedefleri yerine getirmek için veriler harmanlanıp araştırılıp belirli bir sistematik doğrultusunda sonuca varıldığı zaman bilgi olmaktadır. (Özkan vd., 2013: 5 ; Gökçen, 2007: 4)

Veri ve bilgi kavramları arasındaki farklılığı ortaya koymanın iki temel nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; yöneticilerin bilgi ihtiyaçları ile veri temelli ihtiyaçlarının ayrı ayrı belirlenmesi,

Şekil 1.1 Bilgi Süreci

Kaynak: Güngör Tanç, 2005: 6 – Cushing ve Romney, 1994: 3

Şekil 1.1’de görüldüğü gibi veri, bir bilgi işlem sürecinin girdi unsurunu oluşturmakta, bu (süreç) sistemde işlenerek, sürecin sonunda bilgi olarak ortaya çıkmaktadır. Çıktı olarak elde edilen bilgiyi karar verici değerlendirerek, karar sürecinde kriter olarak kullanmaktadır. Bir başka ifadeyle, ham veriler işlendikten sonra bilgi ortaya çıkmakta ve karara esas olan unsuru teşkil etmektedir(Güngör Tanç, 2005: 6).

Veri işleme süreçlerinden elde edilen bilginin, kullanıcılar ya da karar vericiler için önemli olduğu ve değer yarattığı bilinmektedir. Aynı zamanda bilginin karar vericilere faydalı olabilmesi adına gerekli olan birtakım temel yetenekler vardır. Bu yeteneklere aşağıda değinilmiştir (Güngör Tanç, 2005: 6).

1.2.2. Bilginin Temel Özellikleri

Bilginin en önemli özelliği sahibine şüphesiz sağladığı güç olacaktır. Doğru bir bilginin kullanımı serbest rekabet koşullarında firmayı rakiplerinden ayıracak en önemli bileşen olacaktır. (Şahin, 2006: 28)

Bilginin, karar mercilerinin karar vermesine olanak sağlaması, kararların yanlışlığını ortadan kaldırması , yani olumlu ve değerli olabilmesi için doğru ve doğrulanabilir, tam, zamanlı, ilgili, ekonomik ve anlaşılabilir nitelikte olması arzulanmaktadır (Güngör Tanç, 2005: 6 – Gökçen, 2002: 15).

1.3. Sistem Kavramı

Geleneksel ve birbiri ile uyum içerisinde toplanmış veya gelmiş, birbirleriyle etkileşim içinde olan bir bütün olarak ele alabiliriz sistem kavramını. Birden çok amaca uygun yapılabilir (Ağca, 2013: 9)

Temel olarak incelendiği zaman hem kavramı olarak hem de fiziksel olarak birbirine bağımlı olan varlık bütünü olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda her sistemin üç temel bileşeni vardır. Bunlar; girdi, işleme ve çıktıdır. (Bekçi ve Altan: 2 – Erdoğan,2005: 138)

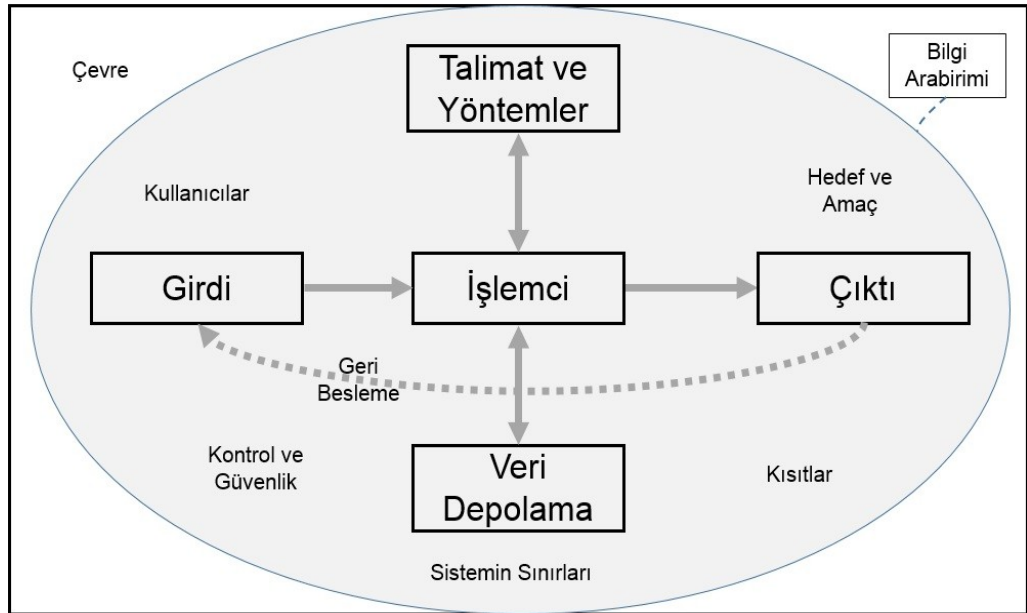
1.3.1. İşletmelerde Bilgi Sistemi

İşletmelerin en doğal olarak gerçekleşmesi zorunda olduğu durum iletişim kurma halidir. Bu iletişim kurma hali neticesinde üst düzey yöneticilere bilgiler aktarılmış olur. Bu süreçte her aşamaları ile birbirleriyle iletişim ve etkileşim halinde bulunulmasını sağlamaktadır. Mevcut olan hammadde ve olanakların en doğru şekilde kullanılmasına sebep olacak olgu bilgidir. Yanlış bir bilginin ulaşması demek kaynakların verimsiz kullanımına ve işlevsiz hale gelmesine muhakkak ki sebep olacaktır. (Güney, 2013: 277).

1.3.2. Bilgi Sisteminin Unsurları

İşletmelerde bir bilgi sistemi tek başına sistemi oluşturamamaktadır. Bu yüzden sistem kendisini oluşturan unsurlarla bir bütün olmaktadır. Bilgi sistemini oluşturan unsurlar belirli aşamalardan geçerek kullanıma sunulmaktadırlar. Buradan hareketle, sistemin iç unsurunu oluşturan varlığın bilgiye dönüşüm süreci genellikle veri işlem süreci ya da bilgi oluşturma aşaması olarak adlandırılmaktadır. Veri işlem süreci dört aşama ile tamamlanır. Şekil 1.2’de gösterilen bilgi sisteminin unsurları, aşağıda açıklanmıştır (Güngör Tanç, 2005: 14).

Şekil 1.2 Bilgi Sisteminin Unsurları

(Kaynak: Güngör Tanç, 2005: 14)

- **Hedefler ve Amaçlar:** Bir veya daha fazla hedef ya da amaca ulaşmak için tasarlanırlar. İşletmelerin amaçları, işletme sistemini ortaya çıkaran nedenler ve amaçlara ulaşmak için sistemin girdisini oluşturan unsurlardır. Örneğin, bir muhasebe bilgi sisteminde işletmenin temel amaçları ve o amaca ulaşmak için kullandığı araçlar sistem içerisinde işlenerek, hedeflenen sonuçlara ulaşılmaktadır.
- **Girdiler:** Veri, bilgi sisteminin kullanıcıları ya da bilgi sisteminin aracılığıyla oluşturulmaktadır. Toplanan bulgular bilgi sisteminin oluşumu olarak kullanılmaktadırlar. Örnek verecek olursak, satışa sunulacak bir ürünün fiyatı, kalitesi ve güvenilirliği satış fiyatının belirlenmesinde birer veri unsurudur.
- **İşlemci:** Veri, bilgi sistemine ya işlenmek üzere ya da daha sonra kullanıcılar tarafından kullanılmak üzere girer. Alman işlemler ve çözümler sonucu işlenen veri oradan ya çıktı aşamasına gider ya da işlendikten sonra kullanılmak üzere depolanır.
- **Çıktılar:** Bilgi oluşumu ile sağlanan bilgiler çıktı olarak adlandırılır. Bazen sistemin girdi unsurunu da oluşturan çıktı, geri besleme ile yeniden yapıma tabi tutulmaktadır. Bu şekilde bazı çıkanlar işletme kararlarının alınmasında doğrudan kullanılırken, bazıları veri olarak bir bilgi sisteminde işlendikten sonra kullanılırlar.
- **Verilerin Depolanması:** Veriler, girdi olarak ya da işlenmek üzere, bilgi sistemi veya kullanıcılar tarafından daha sonraki bir zamanda ihtiyaç duyulacağı için sistem içerisinde depolanırlar.
- **Talimatlar ve Yöntemler:** Bilgi sistemleri, insanların sahip olduğu muhakeme yeteneğinden yoksun oldukları için onlara, neyin nasıl yapılacağı söylenmeden işleyemezler. Sisteme talimatlar ve yöntemler ayrıntılı bir şekilde yüklenerek, sistem işleme hazır hale getirilir.
- **Sınırlar:** Her bilgi sisteminin fiziksel bir sınırı vardır. Sınırlar, sistemin çevresindeki unsurlardan farklıdır. Sistemin unsurunu oluşturmayan elemanlar sistem dışında kalırlar. Bir girdi unsuru ya da dikkate alınması gereken değerler olamazlar. Bu yüzden, işletmeleri etkileyen sadece dış çevre bütün sistemi kapsamına almaktadır.

- **Kısıtlar:** Her bilgi sistemi iç ya da dış unsurlarla kısıtlanır. Örneğin kısıtlar; bilgi, çıktı, girdi, yöntem, kullanıcıların sayısı, amaç ve hedefler gibi unsurlarla sistemin büyüklüğünü kısıtlayabilirler.
- **Kullanıcılar:** Bilgi sistemi tarafından üretilen bilgilerden faydalanan kişiler, kullanıcı olarak adlandırılmaktadır. Bir işletme sistemindeki, verilerin kayıt edilmesi ya da işlenmesiyle ilgilenen, sistemi yöneten, sistemin kontrolünü ve güvenliğini sağlayan kişiler genellikle kullanıcı konumundadırlar.
- **Güvenlik Önlemleri:** Bir bilgi sisteminde bilgi işleme süreci çıktıların, karar vericilerin kararım olumlu yönde etkileyebilmesi için hatasız ve doğru bir şekilde yürütülmesi gereklidir. Bilgi sistemleri yetkili olmayan kişilerin kullanımında olmamalıdır, yani sisteme doğru bilgiler girilmeli ve yetkili kişilerin kullanımında olmalıdır.
- **Bilgi Arabirimi:** Bilgi; kullanıcılar, sistem kullanıcıları, işletme organizasyonu, çevre, bilgi sisteminin alt sistemleri ve benzerleri arasında iletişimi sağlamaktadır. Bilgi aktarımının sağlandığı sınırlar bilgi arabirimi olarak adlandırılmaktadır. İşletmede çalışan personelin ücreti bankadan ödenecekse, bankadan yapılan ödeme dolayısıyla sistemin her bir unsurunun bilgilendirilmesi, bilgi arabirimine örnek olarak verilebilir.
- **Alt Sistemler:** Bilgi sisteminin kapsamını oluşturan kendisinden küçük sistemler alt sistem olarak adlandırılmaktadır. Çoğu sistem kendi başına büyük bir bölüm oluşturmaktadır. Bir üniversitenin kütüphanesi sisteme örnek olarak verilebilir, kütüphanenin oluşturduğu farklı departmanlar, kitaplar, dergiler, süreli yayınlar vs. ise alt sistemlere örnek teşkil edebilir. Bir bilgi sisteminin alt sistemlerden oluşması nedeniyle, burada alt sistemlerin açıklanması yerinde olacaktır.

1.3.3. Bilgi Sistemini Oluşturan Alt Sistemler

Bilgi oluşumları, işletmeler tarafından üretilerek, işletim faaliyetleri süreçlerinde verilerin yeniden işlenmesi amacıyla kullanılmakta olup, iç ve dış kullanıcılar için çok çeşitli bilgi ürünlerine kaynaklık etmektedirler (Güngör Tanç, 2005: 14 – Öğüt, 2003: 131).

1.3.3.1. Karar Destek Sistemleri

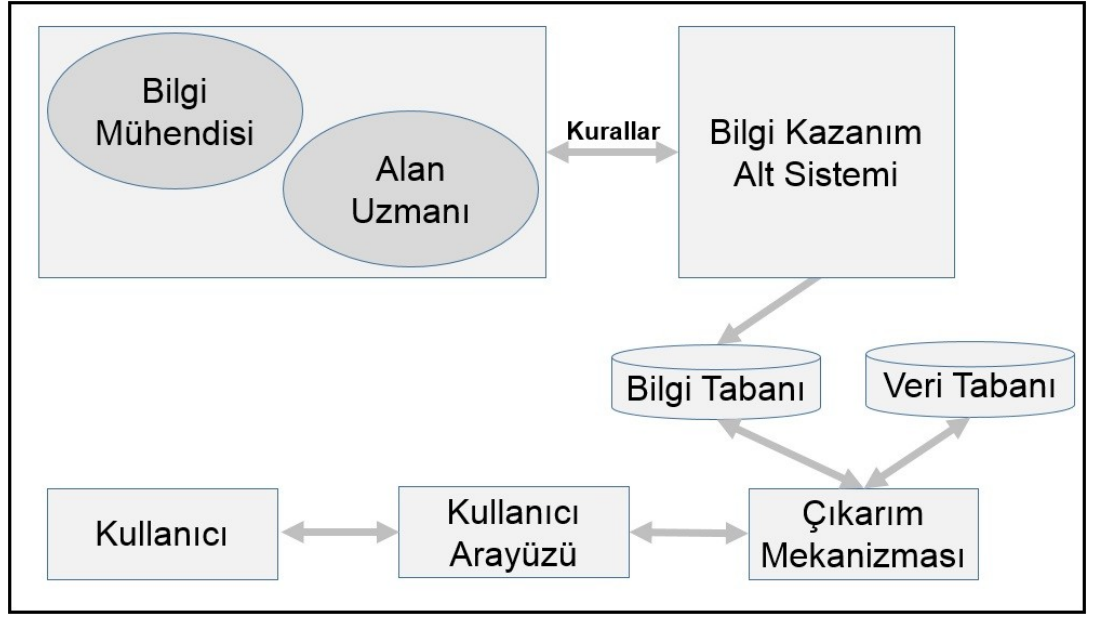
Karar almada sorumlu olan bir bireyin yanlış bir karar vermesinden önce elde edilmiş olan olgu ve düşünceleri destekleyici nitelikte kendisine sorular sormaya yardımcı olacağı sistemlerin bütünüdür. (Şahin,2006:116; Alter,1997:133).

1.3.3.2. Uzman Sistemler

Tek bir özel alanda profesyonellik gösterilmesi amacıyla oluşturulmuş olan sistemlerin bütünü olarak açıklayabiliriz. Değerlendirme kabiliyetlerini üst seviyeye çıkartacak yapay zeka gibi unsurların bütünleşmiş halini uzman sistemler olarak niteleyebiliriz. (Ağca, 2013: 12).

Hemen hemen her sektörde ekip arkadaşları ve çalışanlarının bütününe ciddi manada etkileyen, dünyayı saran bir gelişmedir. Günümüz teknolojisinin hızlı gelişmesinin bilgisayarların bilgi üretimini olumlu anlamda etkilemektedir. Teknolojik, ekonomik , kültürel ve politik anlamda derinden etkileyen robot ve yapay zeka teknolojisi araçları günümüz dünyasına hızlı bir şekilde giriş sağlamıştır. (Şahin,2006: 66 ; Coban,1997: 141).

Şekil 1. 3 Uzman Sistem Bileşenleri

Kaynak: Güngör Tanç, 2005: 24 – Gökçen, 2002: 63

Uzman sistemler, tarafında uzman kişiler tarafından yapılmış olan bilgi teknolojilerinin oluşumunu her manasıyla destekleyen ve oluşumunu sağlayan bilgisayar yazılımlarıdır. (Şahin, 2006: 119).

1.3.3.3. Üst Yönetim Destek Sistemleri

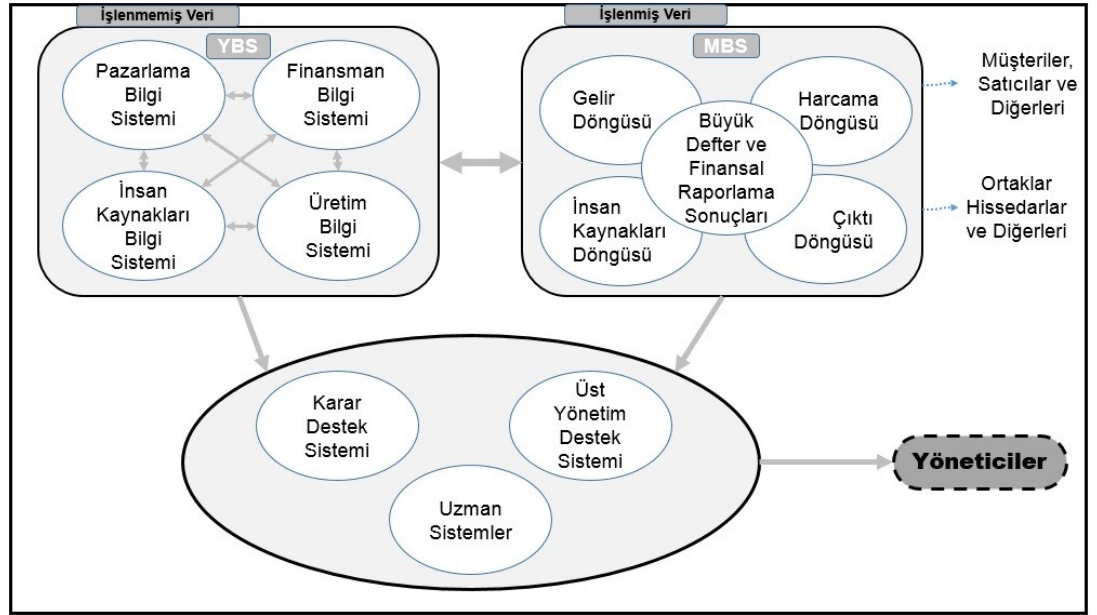
Sürekli olarak kullanılmış olan işletmelere sabit bir düşünce yada belirli konularda beceri sağlamamaktadır. Üst yönetim destek sistemleri daha profesyonel anlamda iletişim ortamı kurulmasını , mevcut hesap planının doğruluğunu hızlandırmış ve doğru şekilde filtrelenmesine yardımcı olup Türk Vergi Kanunlarına uygun bir şekilde hazırlanmasını hedef olarak kendilerine almışlardır. Bu sayede elde edilmiş olan ciddi bir ölçüde zaman kavramından tasarruf mevcuttur. (Güngör Tanç, 2005: 24 – Gökçen, 2002: 69).

Teknolojinin de ilerlemesi ile birlikte bilgisayar veri ağları bu sistemlerin temelini oluşturur. Üst düzeyde bulunmuş olan yönetici ve çalışanlara bu bağlamda şirketin veri tabanlarının doğru ve zaman anlamında tasarruf edilerek sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Sistemsel olarak kesinlikle yön ve yol gösterici bir sistemdir. (Şahin, 2006: 125 : Aktan ve Vural).

1.3.3.4. Muhasebe Malumat Sistemi

Muhasebe malumat sistemini oluşturan alt sistemleri; hasılat döngüsü, harcama döngüsü, insan kaynakları yönetimi döngüsü, çıktı döngüsü ve bu dört döngünün sonucunda oluşan büyük defter ve finansal rapor sonuçları yer almaktadır. Muhasebe bilgi sisteminde ortaya çıkan bilgiler; yönetim bilgi sistemine ve iç ve dış bilgi kullanıcılarının (müşteriler, satıcılar, ortaklar, hissedarlar) kullanımına sunulmaktadır (Güngör Tanç, 2005: 30).

Şekil 1.4: Bilgi Sisteminin Unsurları

Kaynak: Güngör Tanç, 2005: 31 – Wilkinson vd,2000: 17

Şekil 1.4 'de görüldüğü gibi bir organizasyon sisteminde iki temel sistem bulunmaktadır. Bunlar; Yönetim Bilgi Sistemi (YBS) ve Muhasebe Bilgi Sistemi (MBS) dir. Yönetim bilgi sistemine işlenmiş bilgiler girerken, muhasebe bilgi sistemine işlenmiş veriler girmektedir.

1.4. Muhasebe Bilgi Sisteminin Denetimi

Muhasebede bulunan bilgilerin doğru olup olmadığını, gerçeği yansıttığını en kolay ve güvenilir şekilde öğrenmenin yollarından birisi denetlenmesiyle mümkün olmaktadır. Günümüzde ilerlemiş olan teknoloji ile bilgisayarlar da kayıt altına alınması da muhasebe sistemi ile doğrudan ilişkisini ortaya koymaktadır. (Taraman,2011: 26).

Kararı verecek olanlar muhasebe sisteminden kazandıkları bilgilere güvenmek isterler. Bunun yegâne sebebi ise belirsiz olan bilgiler veya yanıltıcı olan bilgiler hiçbir zaman doğrunun tespit edilmesini zorlaştırır. Bu bağlamda denetimin önemi açık ve net bir şekilde anlaşılmaktadır. Kararı verecek olanlar denetim raporunun doğruyu yansıttığını ve bu sonuçların neticesinde bir yol çizmenin en doğru ve güvenilir yol olduğunu bilmektedirler. (Taraman,2011: 27).

2. BÖLÜM

DENETİM (KONTROL) SİSTEMİ

1. DENETİM KAVRAMIN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Ekonomik faaliyetlerin oluşumuyla ilgili en doğru ve gerçekçi bilgilerin Denetim neticesinde ulaşılacağını, tarafsız olarak bulguların ayrı ayrı incelenip toplanılması ve sonuçların ilgili kişilere iletilmesi süreci olarak denetim kavramı tanımlanabilir. (Yılancı, 2012: 4).”

1.1. Denetim Türleri

Denetimin farklı türleri bulunmaktadır.

Tablo 1.1: Denetim Türleri

Amacına Göre Denetim	Kapsamına Göre Denetim	Statüsüne Göre Denetim
Finansal Tablo Denetimi	Sürekli Denetim	İç Denetim
Uygunluk Denetimi	Sınırlı Denetim	Kamu Denetim
Faaliyet Denetimi	Özel Denetim	Dış Denetim

Kaynak: Deha Eğitim Kurumları Yayınları, 2011

1.1.1. Amaçlarına Göre Denetim

İşletme ile ilgili elde edilen sonuçların doğruluğunu, güvenilirliğinin ölçülmesi ile ilgili görüş bildirilmesidir. Bunlar;

1.1.1.1. Finansal Tablo Denetimi (Mali Tablo Denetimi)

Bir işletmenin finansal tablo oluşumlarının ve kamuoyu ile paylaşılacak olan bilgilerinin yeterli ölçüde doğru hazırlanıp hazırlanmadığı konusunda güvence verir. Bu bağlamda uygulanacak olan denetim standartlarının kullanılması büyük ölçüde önem arz etmektedir. Çünkü bu şekilde bir raporun doğru hazırlanıp hazırlanmadığı konusunda bilgi alabiliriz. Ve sonuç olarak özet kısmı ile düşünecek olursak elde edilen oluşum ve bilgilerin bir tablo halinde sunularak okuyucularına güven sağlaması olarak tanımlamak

mümkündür. (Ceylan, 2013: 13 : Kaval,2008:3-4).

İlgili karar mercilerine ulaştırılmış olan bilgilerin güvenilirliğini ve doğruluğunu , muhasebe için belirlenen standartların çevresinde hazırlandığını veya hazırlanmadığını belirlemektir. Bu oluşumun oluşmasında en önemli etken ise muhasebe standartlarının ve ilkelerinin doğru benimsenip benimsenmediği hususudur. (Erdoğan, 2013:5).

1.1.1.2. Uygunluk Denetimi

İşletme yönetimi; oluşturulmuş olan bu yaptırımlara gerçek manası ile uyulup uyulmadığının belirlenmesi sebebiyle denetim yapılmasını söyleyebilir. Denetçi için bölümlerce uyulması gerekli bu kurallar, *ölçütlerdir*; bölümlerin bu kurallara uyması ve uygulama derecesinin denetçi tarafından oluşturulması uygunluk denetimidir (Erdoğan, 2013: 5-6).

1.1.1.3. Faaliyet Denetimi

Faaliyet denetimi, yapısal oluşumların sistemsal olarak bakılarak bu oluşumlar için yapılan araştırmaların etkinlik ve verimliliğe ilişkin sonuçlarının planlanmasıdır (Erdoğan, 2013: 5-6).

Faaliyet denetimi oluşumun taraflarının etkinlik ve faydalarının incelenmesi sebebiyle o bölümlerin işletmelerine yönelik fayda ve prosedürlerin incelenmesidir. Bölümlerin faaliyetlerinin oluşum ve faydalarının uygun olup olmadığı temel amaçtır (Ceylan,2013: 14).

Tablo1.2. Amaçlarına Göre Denetim Türlerinin Karşılaştırılması

	Finansal Tablo Denetimi	Uygunluk Denetimi	Faaliyet Denetimi
Denetimin Konusu	Finansal Tablolar	Bireylerin yaptığı işlem ve faaliyetler	Örgütün veya bir birimin faaliyet sonuçları
Ölçüt	Genel Kabul Görmüş Muhasebe Kavram ve İlkeleri	Yetkili otoritelerin koyduğu yasa, kural veya politikalar	Etkinliği veya verimliliği ölçmek için önceden belirlenmiş performans göstergeleri
Sonuçların İletilmesi	Muhasebe bilgilerini kullanan tarafların tümü	Üst yönetim	Bir üst yönetim veya değerlendirme yapan birimin kendi yöneticileri

Kaynak: Yılancı, 2012: 6

1.1.2. Denetimin Niteliğine (Kapsamına) Göre Denetim Türleri

1.1.2.1. Sürekli Denetim (Yılsonu Denetim)

Sigorta şirketlerinin, halka açık şirketlerin, bankaların uygunluğunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin denetlenmesidir. Bu denetimin en güzel yanı tam yetkili denetim yapılabilmesi , denetim alanında sınır olmaksızın mali yıl bitene kadar ki zaman çerçevesinde yeterli bulguları toplayabilmesi ve bu sayede bütün standartların uygulanabilmesi. (Ünal,2007: 8 : Kaval,2013: 27).

Sürekli Denetim: Senede bir kez yapılan , tüm denetim kriterlerinin uygulandığı denetim şekline denir. (Çankaya,2008: 2338 - Bağ. Den. S.X/16 Tebliği Mad.19)

1.1.2.2. Sınırlı Denetim (Ara Dönem Denetim)

En az 1 aylıkta yapılabilir ama muhakkak 1 yıldan kısa dönemi kapsayan dönem şeklinde ifade edilebilir. (Çankaya,2008: 2338).

1.1.2.3. Özel Denetim

İşletmelerin birleşme, bölünme , devir ve tasfiye olanaklarında , halka arz için kurula başvurulana Sermaye Piyasa Kurulu tebliğlerine bu hedefler doğrultusunda bir zaman belirtilmeksizin yapılmış finansal tabloların bağımsız denetiminigerektirdiği oluşumlara makul olarak denetime girilmesi olarak ifade edilir(Ceylan, 2013: 17-18 : SPK Tebliği,2006: Mad.6(1)).

1.1.3. Denetçinin Statüsüne Göre Denetim Türleri (Denetçi Türleri)

1.1.3.1. İç Denetim; üst yönetimde görevli olan kişi ve kuruluşlara kendi içleri arasında oluşturdukları bilginin ulaştırılmışını görev edinmişlerdir .(Yılancı, 2012: 7).

İç denetim; finansal denetimi, uygunluk denetimini ve faaliyet denetimini bir arada barındırır , çok geniş bir denetim türüdür. (Ceylan, 2013: 19)

İç denetim, bir kurumun faaliyetlerini iyileştirmek ve onlara değer kazandırmak amacını hedefleyen bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir. İç denetim; kurumun

risk yönetim, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkililiğini değerlendirmek ve geliştirmek amacına yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olur (Erdoğan, 2013: 7).

1.1.3.2. Kamu Denetimi; Kurumlarında görev yapan denetçiler kamu denetçisi olarak adlandırılır. Kamu denetçileri hem örgüt içinden hem de örgüt dışından görevli kişiler olabilirler. Örneğin üniversitelerin kendi bünyelerinde çalışan iç denetçiler olduğu gibi üniversiteleri kendi bünyeleri dışından bir kamu denetçisi olan Sayıştay denetçileri denetlemektedir. Ancak kamu denetçilerinin ister örgüt bünyesinde isterse örgüt dışında olsunlar yaptıkları işler genellikle uygunluk denetimidir(Yılancı, 2012: 7).

Kamu denetçileri, çeşitli kamu kurumlarının denetim (teftiş) biriminde görev yapan, devlet adına denetim yapan ve denetim raporunu bağlı olduğu kamu birimine sunan denetçilerdir. Örneğin; Sayıştay Denetçisi, Maliye Müfettişi gibi(Selimoğlu, 2012: 9).

1.1.3.3. Dış Denetim; Örgütle bağlantısı olmayan kendi adına muhasebe denetimi yapmakla görevli bir serbest meslek erbabıdır. Bu nedenle dış denetçi terimi yerine genellikle bağımsız denetçi tabiri de kullanılır (Yılancı, 2012: 7).

Bir işletmenin bilançosu, gelir tablosu vd. mali tablolarının önceden belirlenmiş ölçütlere uygun olarak düzenlenip düzenlenmediği, bu tablolarda yer alan bilgilerin doğru olup olmadığı, muhasebe ile ilgili bilgileri içeren belgelerin defterlere, defterlerdeki bilgilerin mali tablolara doğru yansıtılıp yansıtılmadığı gibi hususların tespit edilmesi için yapılan denetimdir(Ceylan, 2013: 21- Duman,2008: 3).

1.2. DENETİM TEKNİKLERİ

Denetçiler denetim işini yaparken bu görevi doğru bir şekilde yapabilmesi adına kanıt toplamalıdır. Kanıtların güvenilir bir şekilde oluşturulması için kullanılan çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Kullanılan yöntemlerin bazıları şu şekilde sıralanabilir. (Yıldız,2012: 51):

- Fiziki inceleme
- Gözlem
- Soruşturma
- Doğrulama
- Belgeleri inceleme
- Yeniden hesaplama
- Analitik inceleme

1.2.1. Fiziki İnceleme

Evrakların ve ticari kayıtlarda görülen gerçekçi oluşumların gerçekten olup olmadıklarının fiziken incelenmesidir. Bu inceleme işlemi genelde parasal oluşumlar ve evraklar için ve daha çok maddi varlıklara ait bakiyelerin doğrulanmasında kullanılır. Doğrudan elde edildiği için güvenilirliği yüksektir (Uyar, 2012: 54).

1.2.2. Gözlem

Kanıt toplama yöntemlerinden en önemli kısma değinecek olursak oda gözlemdir. Yapılmış veya yapılacak olan işlemlerin doğruluğunu tespit etmek amacıyla denetçi ilk olarak gözlemini yapmalıdır. Karşılaşacağı her durumda denetçi direk kendi gözleri ile görüp anladığı için aslında en güvenilir teknik budur. Ancak gözlem tekniğinin en kötü özelliği, sadece denetçinin orada olduğu zaman kullanılabilir (Yalancı vd. 2012: 52).

1.2.3. Soruşturma

Yaptığı veya yapacağı çalışmaya ışık tutmak amacıyla denetleyen kişi soruşturmasını sözlü olarak veya yazılı olarak yapma işlemidir. (Uyar, 2012: 55).

İşletme içindeki veya işletme içerisinde olmayan kişilerden bilgi toplamaya çalışılmasıdır. (Karacan Akademi, 2010: 33).

1.2.4. Doğrulama

Kullanımına sıkça başvuru olan bir teknik olan doğrulama doğrudan denetleyecek olan kişiye farklı insanlardan sorduğu sorularına cevap almaya denir. (Ünal, 2007: 11 : Yelkenci, 2004: 7)

1.2.5. Belgeleri İnceleme

Her anlamda bir neticeye varılabilmesi için düzenlenen kağıt ve evrakların olması bütünüyle doğrudan alakalıdır. Kesin olarak ilk yapılacak olan şey belgelerin orijinal olup olmadığını inceleme hususudur. Orijinal olmayan belgelere ulaşılması demek yapılmış olan bütün rapor ve denetimin yanıltıcı olduğu hükmünde olacaktır.(Ünal, 2007: 11).

İçeriye ya da dışarıya yönelik , kâğıt şeklinde veya sosyal ortamda evrakların ve içeriklerin incelenmesini kapsar. Geçerliliğin test edilmesinde kaynak belgelerin bulunması için kayıt sistemi Finansal Tablodan –kaynak belgeyeyani geriye gidilir(Karacan Akademi, 2010: 33).

1.2.6. Yeniden Hesaplama

Yeniden Hesaplama; şirket tarafından uygulanmış matematiksel formüllerin denetleyen tarafından doğrulanması işlemidir. Yeniden hesaplama, denetçiye bir tutarın matematiksel doğruluğu ile ilgili bilgi verir. Bu tekniğe amortisman tutarlarının yeniden hesaplanması örnek olarak verilebilir(Uyar, 2012: 55).

Belge ve kayıtların aritmetiksel doğruluğunun teyit edilmesi olanağıyla müşteri tarafından yapılan yordam ve kontrollerin denetçinin kendisinin yapmasıdır (Karacan Akademi, 2010: 33).

1.2.7. Analitik İnceleme

Öncelikle denetçiye sunulacak olan araştırmaların çeşitliliği büyük önem arz etmektedir. Ne kadar farklı kaynak ve araştırmaların sunulması bir o kadar yapılmış olan incelemenin gerçeği yansıtmasında rol oynamaktadır. Farklı bakış açısına sahip olunabilmesi de denilebilir.

1.2.8. Genel Standartlar

1.2.8.1. Mesleki Eğitim ve Uzmanlaşma Standardı

Bireyin mesleki olarak hangi aşamada olduğu yani gerçek manada eğitimini tamamlayıp tamamlamadığının standart olarak bildirilmesini amaçlamıştır. Uzman olunabilmesi için yükseköğrenim bitirilip staj süresince de bu öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesi gerçekleştirilir. (Ceylan, 2013: 27-28: Selimoğlu vd., 2010: 14).

1.2.8.2. Bağımsızlık Doğruluk ve Mesleki Ahlak Standardı

Çalışmaların en önemli hususu bağımsızlık ile yürütölme aşamasıdır. Bu aşamayı etkileyecek her türlü faaliyet ve unsurdan uzak durulması gerekmektedir. Çünkü objektif olarak verilecek en doğru çalışma bağımsız iken yapılmaktadır. (Ceylan, 2013: 27-28: Gücenme, 2004: 33).

1.2.8.3. Mesleki Dikkat ve Özen Standardı

Bir denetimin yeterli olabilmesi sadece yapan denetçinin mesleki etik kurallara uyması veya ahlaka sahip olması yeterli olmayacaktır. Bunun yapılan denetimin merkezine konulacağını ele alacak olursak denetçinin yeterli kanıtları toplamasının büyük bir rol oynadığını göreceğiz. Ve bu toplanılan kanıtların gerçekten mesleki etik kurallara uygun bir şekilde tablolara yansıtılıp yansıtılmadığının da önemi oldukça büyüktür. Bu çerçevede denetçiye oldukça fazla görev ve sorumluluk düşmektedir. (Ceylan, 2013:28: Bozkurt, 2012: 38).

1.2.9. Çalışma Alanı Standartları

1.2.9.1. Planlama ve Yardımcıların Gözlenmesi Standardı

Denetim aşamasının en önemli aşaması olan planlama kısmı oldukça önemlidir. Çünkü bu oluşturulan plan neticesinde denetimin boyutlandırılması ve şekillenmesi gerçekleşecektir. (Ceylan, 2013: 28: Gücenme, 2004: 42).

1.2.9.2. İç Kontrolün İncelenmesi Standardı

Şirketin iç kontrol sistemini, gerekli yeterlilikte mi sorusuna cevap verebilmesi ve sistemin doğru çalışıp çalışılmadığının incelenmesi gereklidir. Bu inceleme neticesinde ise ne sıklık ile yapıp yapmaması gerektiğine karar vermelidir. (Ceylan, 2013: 29:Selimoğlu vd., 2010: 16).

1.2.9.3. Kanıt Toplama Standardı

Bu standarta göre gerçek anlamda bir denetleyen kişinin bazı bulguları ve oluşumları tam manasıyla anlayıp sonuçlandırması için kanıt sayılarını gerekli dikkat ve ihtiyata göre seçilecek olmasını söylemektedir. Bu netice kapsamında çok yanlış denetim raporları çıkacağı gibi , çok güzel boyutta doğruları yansıtan raporlara da ulaşılabilecek olması apaçık ortadadır. (Ceylan, 2013: 29-30 : Güredin, 2010: 46-47).

1.2.10. Raporlama Standardı

1.2.10.1. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Uygunluk Standardı

Şirketin denetçiye gösterdiği finansal tablolardaki oluşumların yanlışlığının saptanması için, işlemlerin tamamıyla belgelendiğini , muhasebe kurallarına uygun olarak hazırlandığını ve mali tablolara gerçeğin gösterildiğinin doğruluğunu incelemeli ve bunu hazırlamış olduğu raporunda sunmalıdır (Ceylan, 2013: 30 : Selimoğlu vd., 2010: 16).

1.2.10.2. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Tutarlılık Standardı

İhtiyatlılık kavramına uygun bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığının incelemesini denetçi muhakkak yapmalıdır. Muhakkak ilk olarak yıllar arasında bir değişiklik gösterilmeden doğru rakamların doğru şekilde yansıtılıp yansıtılmadığına bakılacaktır. Ekstra olarak kullanılan her yeni yılda muhasebe standartlarının bir sonraki yıla göre değişiklik göstermemesi gerekmektedir. Olası durumlarda ise muhakkak tablo altlarında bunları dipnot olarak belirtmelidirler. (Erdoğan, 2013: 13).

1.2.10.3. Açıklama Standardı

Tam açıklama kavramına genel kavramı ile bakacak olursak hiç bir şekilde soru işaretlerine yer verilmeden yapılmış olan işlemlerde soru işaretlerine yer bulunmaması diyebiliriz. Denetçinin olası böyle durumlarda kesinlikle bunu raporunda belirtmesi beklenirken , denetlenen firmalarında bu hususta tam manası ile açıklamalara yer vermesi gerekmektedir. (Yılancı vd. 2012: 28).

1.2.10.4. Görüş Bildirme Standardı

Denetçinin bu görüşü en son kısımda yer alır. İhtimaller üzerine dayalı bir görüş kesinlikle bildirmez. Kesin, net ve açıklayıcı olur.

- Olumlu görüş bildirme,
- Koşullu olumlu görüş bildirme,
- Olumsuz görüş bildirme,
- Görüş bildirmekten kaçınmadır.

Tüm denetlenen firmaların istediği rapor şekli olumlu görüş bildirilmesidir. Denetçinin incelediği evrakların ve şirketin genel yapısının muhasebe standartlarına uygun ve hatayı yansıtmadığını gösterdiği durumunda bu görüşe başvurur (Yılancı vd.2012: 28).

Denetçinin bazı noktalarda kafasında soru işaretleri bulunabilir. Bazı

olaylara dikkat çekerek koşullu olumlu görüşünü bildirir ve denetim raporunda bu görüşüne yer verir. (Yılancı vd.2012:28).

En istenmeyen durum olarak olumsuz görüşün olduğunu diyebiliriz. Çünkü denetçi kanun ve kurallara uygun bir şekilde işleyişinin aksini yansıtan yanıltıcı durumlara firmada karşılaşmıştır. Bu görüşe raporda yer verir. (Yılancı vd.2012: 29).

Denetçinin olumlu veya olumsuz olarak bir düşüncesi kafasında belirleyemediği durumlarda görüş bildiriminden kaçabilir. Çünkü ya önemli belirsizliklerle karşılaşmıştır ya da yeterli incelediğini düşünmemiştir. (Yılancı vd.2012: 29).

Tablo:1.2 Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Genel Standartlar	Mesleki Eğitim ve Deneyim
	Bağımsızlık, Doğruluk ve Meslek Ahlakı
	Mesleki Dikkat ve Özen
Çalışma Alanı Standartları	Planlama ve Gözetim
	İç Kontrol Sisteminin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi
	Kanıt Toplama
Raporlama Standartları	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Uyum
	Muhasebe İlkelerinde Devamlılık (Tutarlılık)
	Yeterli Açıklama
	Görüş Bildirme (Denetçi Görüşü)

Kaynak: Ceylan, 2013: 27 : Durmuş ve Taş, 2008: 26

1.3. BAĞIMSIZ DENETİMİN FAYDALARI

1.3.1. Denetlenen Şirkete Yararları (Faydaları)

Şirket dışındaki uzman kişiler tarafından bir şirketin eksik yönlerinin belirlenmesi o şirketi daha profesyonel çalışmalara iteceği gibi şirket çalışan ve müşterilerinin onlara karşı duyduğu güveni de artıracaktır. (Ceylan,2013: 22: Güredin,2010: 23).

- Çok önemli bir bölüm olan muhasebe alanında yapılmış olan yanlış sonuç ve neticelerin ortaya çıkmasında büyük rol oynar.
- Çalışanların ve üst düzey yöneticilerinin yanlış veya hileli işler yapmasına engel olur.
- Çalışan personel ve yöneticilerin kendilerinde göremedikleri eksiklikleri dışardan bir denetim neticesinde görmesi daha inandırıcı ve hatalarının giderilmesi konusunda kendilerini düzeltmelerine yardımcı olacaktır.
- Özellikle reşit olmayan veya yönetimde bulunmayan hissedarların haklarının güvence altına alınmasını sağlar.
- Büyük firma ve şirketlerde o şirkete karşı duyulmuş olan güvenin ciddi bir boyutta artırdığını görebilmekteyiz.

1.3.2. Denetlenen İşletmenin İlişkili olduğu Çevreye Yararı

Bilgi kullanıcıları tarafından işletmelerin üretmiş oldukları muhasebe bilgilerinin doğruyu yansıtır yansıtmadığının , tarafsız ve ihtiyatlı kavramlara özen gösterilip mesleki etik kurallar çerçevesinde sunmaya olanak sağlamasıdır. (Ceylan,2013: 23: Güredin,2010: 25):

- Kredi veren kurumların kararlarında etkili rol oynarlar,

- Yatırımcıların doğru bir yatırım yapıp yapmadığı konusunda karar almalarına destek sağlarlar,
- İşçi sendikalarına ve patronlara sosyal yardım desteklerinde büyük rol oynarlar,
- İşletme tarafları için muhakkak ki güvenilir bilgileri verip karlılık ve olası zarar durumlarının tespitinde yardımcı olur
- Şirketin olası devir ve el değiştirmesi durumunda alıcı için güven teşkil eden önemli bir rapor olur

1.3.3. Denetlenen İşletmenin Devlete Yararı

Devlet adına sağladığı oluşum ve faydaları aşağıda ki şekilde sıralayabiliriz: (Ünal,2007: 55-56 ; Çelen, 2001:188):

- Sağlıklı bilgi ve tablolara dayalı bir plan doğrultusunda gidilmesi kamu harcamalarının daha gerekli ve doğru yerlere gideceğine yardımcı olacaktır.
- Devletin vergi ödemelerinin tahsilatı konusunda büyük bir artış gözlemlenir. Çünkü denetim sayesinde vergi kaçakçılığı riski minimize edilmiş olur.
- Dernek Belediye ve Kamu Kuruluşları gibi yerlerde dönen yolsuzluk ve haksız kazançların belirlenmesine olanak gösterir.

3. BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

Muhasebe alanındaki bilimsel çalışmalara üzerinde inceleme yapıldığı zaman farklı örneklem grupları ve çalışmalar ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmalara baktığımız zaman bir kısmı tek bir konu üzerinde yoğunlaşırken bir kısmı sade bir dergi için veya bir araştırma konusunda yoğunlaşıldığını görmekteyiz. Yapılan çalışmaların bir kısmını aşağıda değinmek istiyorum.

1995-2018 yılları arasında Türkiye’de Denetim alanında yazılmış olan doktora tezleri değerlendirilmiştir. En çok tezin Marmara Üniversitesi’nde doktora öğrencilerinin hazırlamış oldukları sonucuna ulaşmış ve iç denetim/iç denetçi konusunda fazla tez olduğuna ulaşmışlardır. (Kaya 2019)

Türkiye’de denetim literatürünün değerlendirilmesi için güzel bir çalışma yapılmış olup; Her yıl bir önceki yıldan daha fazla makalelerin hazırlandığını tespit etmişlerdir. (Dinç ve Atabay 2018)

Argento ve arkadaşları (2018) tarafından yapılmış olan çalışmada dış denetçilerin iç denetçilerin yapmış olduğu araştırmalara güven duyulmanın nasıl olabileceğine değinmişlerdir. Yapılan ortak araştırmalarda karşılaşılan zıt fikirlerin ve ikilemlerden bahsedilmiştir. İsviçre’de 4 büyük denetim firmalarında çalışan denetçilerin araştırmaya yorumlarını katmasıyla bulunulan sonuç dış denetim yapan kişilerin iç denetimde gerçekleştirilen rapor ve bulguların tasdikiyle gerçekleştirdiklerini ortaya koymuştur.

Tuan (2015) yaptığı çalışmada bağımsız denetim sürecinde iç denetçi ve dış denetçinin koordinasyonlu olarak gerçekleştirmiş oldukları çalışmaların mesleki etik kurallara uygun bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini araştırmıştır. Bu çalışmaların sonucunda ise iç denetimin bağımsız bir şekilde yürütülmesinin denetim stratejisine olumlu bir etki yarattığını gözlemlemiştir.

Glomer ve arkadaşları (2008) çalışmalarında dışarıdan sağlanmış olan iç denetim sürecinin denetim sürecine olumlu ve olumsuz yönlerine değinmiş, dış denetçinin güven skalasının azalıp azalmadığını incelemiş ve yapısal riskin arttığını dair sonuçlara ulaşmış literatüre bir eser kazandırmışlardır.

Suwadin ve Qasim (2016) dış denetçilerin bağımsız denetçilere olan güvenini etkileyen bir dizi etkenleri araştırmış ve inceleyip dış denetçilerin algısını araştırmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına bakacak olursak, yeterlilik ve iş performansının güven faktörünü etkileyecek en önemli faktör olduğu sonucuna varmışlardır.

Afrika’da uluslararası finansal raporlama standartları benimsenmesine ilişkin bibliyometrik bir analiz yapılmıştır. Elde edilen husus Scopus veritabanında ilk araştırma belgesi 2005 yılında yayınlanmıştır. Bu çalışmayı ele alan yazarlar 6 farklı Afrika ülkesinde bulunup ortak çalışmalarını literatüre eklemişlerdir. (Ezenwoke ve Tion 2020: 1-20)

Hırvatistan ve Polonya’daki muhasebe sistemlerinin temel ayrılıklarının araştırılması amaçlanmış olup Endüktif ve tümdengelimli muhakemeye dayalı bir makaledir. (Dowrczak)

Türkiye’de bulunan akademik çalışmalarda, makalelerin incelemesini amaçlamış. 2564 yayın arasından 54 tanesini muhasebe ve finans öğrencilerine yönelik hazırlamışlar. Öğrenciler için etkili ve güzel bir çalışma olup literatüre eklenmesini sağlamışlardır.(Çarıkçı ve Yaman 2019:359-381)

2014 – 2016 yılında Muhasebe alanında yayımlanmış olan makalelerin genel bir analizinin yapılmasını amaçlamıştır. Muhasebe bilim dünyası dergisinde yayımlanmıştır. Ulusal bir makaledir.(Gündüz, 2018: 236-257)

Araştırmalarda Almanya’da muhasebe alanında akademik araştırmaların ,1950-2005 arasında analizlerinin incelenmesini amaç edinmiştir. Araştırmalarının sonucunda 1990 öncesinde yayınların çoğu çok yazarlı ve Almanca dili yaygın bir şekilde kullanılmış. 1990 yılı sonrasında ise İngilizce makalelerin sayısı artmış.(Fülbier ve Weller 2011: 2-33)

Saidin (2014) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışmanın amacı, bir dış denetçinin iç denetçinin çalışmasına güvenmesinin dış denetim maliyetine etkisini görmek istemişlerdir. İngiltere’de 387 iç denetçiye 142 dış denetçiye yapmış olduğu 2 farklı anket sonucunda , güven unsurunun maliyet ile bir ilişkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

1. DIŞ DENETİM RAPORUNUN (YMM RAPORU) HAZIRLANIŐI VE FIRAT PLASTİK FIRMASINA UYGULAMASI

Denetim çalıőmalarının nasıl yapıldığını *Denetim Sürecinin İőleyiő ve Açıklamaları* (Sy. 43) başlığında anlattık. Denetim Teknikleri uygulanırken uyulması gereken Denetim Standartlarında değindik. Proje çalışmasının bu bölümünde Fırat Plastik Kauçuk Sanayi ve Ticaret A.ő. denetim çalıőmalarının nasıl raporlandığını anlatmaya çalıőacağım.

3.1. YMM Raporunun Fırat Plastik Firmasında Uygulanması

Proje çalışmasının uygulama kısmı için Dış Denetim Firması'nın Müőterisi olan; Fırat Plastik Kauçuk Sanayi ve Ticaret A.ő.'nin denetimini tamamladığı 2022 dönemine ilişkin *Tam Tasdik Raporu* proje çalışmasının Ek-1 kısmında sunulacaktır.

Dış Denetim Firmasının denetime ilişkin toplanan veriler yukarıda açıklanan GİB'in belirlediğı 14 sıra nolu SM, SMMM ve YMM Kanunu Genel Tebliğı'nin belirlemiş olduğı "*YMM Raporunda Asgari Bilgiler*" baz alınarak hazırlanmış, mükellef firmanın bilgi kullanıcılarına gönderebileceğı şekilde raporlanmıştır.

Ek-1'de sunulan Tam Tasdik Raporu'nun müşteri kurumumuz olan Fırat Plastik Kauçuk Sanayi ve Ticaret A.ő.'nin ticari sır niteliğı taşıyabilecek olan bilgileri XXX şeklinde saklanmıştır. Ek-1'de sunulan uygulama Denetim işleyişini göstermek açısından önem arz etmektedir.

SONUÇ

İşletme yöneticilerinin görevlerini başarı ile getirebilmeleri adına ilk ihtiyaç duydukları doğru ve güvenilir bilgilerin tablolar analizinde olmasıdır. Muhasebe bilgi sistemi yöneticinin istediği bu bilgileri istedikleri zaman ulaşabilmesini ve yorumlamasını, muhakeme yeteneği ile sonuç ve raporların hazırlanmasını sağlayacaktır.

Denetim muhasebe sisteminde şüphesiz şart olan bir konudur. Çünkü muhasebe sistemine duyulan ihtiyacın güvenilirliğini şüphesiz ortaya koyacak olan denetimdir.

Denetçiler bu görüşün neticesinde oluşabilecek sonuç ve yaptırımların boyutlarını tahmin edebilmeli ve arkasında durabilmelidir. Bu bağlamda yapılmış olan denetim çalışmasının önemini kendi kural ve insiyatifleri doğrultusunda önemine hakim olabilmelidir. Bu mesleki etik ve kurallar çerçevesinde raporunu hazırlayabilmeli ve şüphe duymadan net kararını tablo okuyucularına ve firma sahiplerine sunabilmelidir. Bu bağlamda yaptıkları görevin zorluğunu ve önem arz eden bir rapor olduğuna her açıdan dikkat çekilebilmesi oldukça önemlidir.

İşletme yöneticileri mali tabloların sonuçlarına göre işletme hakkında kararları alacaklarından mali tabloların güvenilirliği işletmelerin yaşamı açısından hayati öneme sahiptirler. Mali tablolara verilen önem hiç kuşkusuz denetime verilenle doğru orantılıdır.

KAYNAKÇA

Ağca, A. (2013) Muhasebe Bölümü N. Sağlam ve A. A. Karagül (Ed.), Muhasebe Bilgi Yönetimi. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.

Akyün, A. İ., Kılıç, S. (2013) Muhasebe Bilgi Sisteminin İşletme Yönetimine Etkinliği Üzerindeki Etkisi. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt:20 Sayı:2, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi İİBF

Alagöz A. Öge, S., Koçyiğit, N. (2013) Muhasebe Bilgi Sistemi ve Karar Destek Sistemleri İlişkisinin Yönetimsel Karar Alma Faaliyetlerine Etkisi, Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi, Sayı: 30

Alagöz, A. (2013) Muhasebe Bölümü N. Sağlam ve A. A. Karagül (Ed.), Muhasebe Bilgi Yönetimi. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.

Ceylan, E. (2013) Bağımsız Dış Denetim ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.

Çankaya, İ. (2008) Serbest Muhasebecilik-Mali Müşavirlik Staja Başlama Meslek Yapıtları, Ankara, Cilt no:2

Deha Eğitim Kurumları (2011) Staj Başlatma Denetim Ders Kitapçığı. Deha Yayınları, İstanbul

Erdoğan, M. (2013) Denetim, Muhasebe Bölümü M. Erdoğan (Ed.) Muhasebe Denetimi. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.

Gelir İdaresi Başkanlığı (1995), 14 Seri No'lu SM, SMM ve YMM Kanunu Genel Tebliği. Resmi Gazete No: 22211

Güney, A. (2013) Yönetim Anlayışında Muhasebe Bilgi Sisteminin Yeri. Eğitim ve Öğretim Araştırma Dergisi, Cilt:2 Sayı:3

Güngör Tanç, Ş. (2005) Muhasebe Bilgi Sistemi Ve İç Kontrol: Bir Otel İşletmesinde Uygulama, Yayımlanmış Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi SBE.

Karacan Akademi (2010) SMM Staj Başlatma. Ankara: Karacan Akademi Yayınları.

Özkan, A. Özşahin Koç, F. Çiğdem, İ. (2013) Hastanelerde Muhasebe Bilgi Sistemi Etkinliği: İç Anadolu Bölgesinde Faaliyet Gösteren Hastaneler Üzerinde Bir Araştırma. Sosyal ve Ekonomi Araştırma Dergisi, Sayı: 26

Öztürk, M. (2007) Bilgisayarlı Muhasebe Programları, Analizi ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE.

Selimoğlu, S. (2012) Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz. Eskişehir: Açık Öğretim Yayınları.

Şahin, A. (2006) Yönetim Bilgi Sistemleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi SBE

Taraman, Ö. (2011) Elektronik Bilgi Ortamında Bilgisayarlı Denetim Programları Aracılığıyla Muhasebe Denetimi Ve Cap Uygulaması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi SBE

Uyar, S. (2012) Muhasebe Bölümü S. Selimoğlu (Ed.) Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.

Ünal, C. (2017) Türkiye’de Bağımsız Dış Denetim Kuruluşlarının Vergi Denetimi Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.

Yılcı, M. (2012) Muhasebe Bölümü M. Erdoğan (Ed.) Muhasebe Denetimi. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.

Yıldız, B. (2012) Muhasebe Bölümü M. Erdoğan (Ed.) Muhasebe Denetimi. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.